

איתי אליצור

יציאת בת מרשות האב

ישנם כמה מקרים שבהם אשה נמצאת ברשותו של אדם. להמצאה ברשותו ישנן נפק"מ שונות בהתאם למקרים השונים. המקרים בהם אשה נמצאת ברשות אדם הם: בת קטנה או נערה ברשות אביה, אשה ברשות בעלה או אמה ברשות אדונה. כמו כן מצאנו גם נשים שעומדות ברשות עצמן. באופן טבעי, כל בת נמצאת ברשות אביה, זוהי הרשות שלטובה היא נולדת ואליה היא שייכת. זה מעורר את השאלות כיצד היא יכולה לצאת מרשות אביה, לרשות אחרים או לרשות עצמה, והאם רשויות אחרות אכן סותרות את רשות אביה. בשאלות אלה דן מאמר זה. בתורה מצאנו כמה פרשיות שעוסקות בהשלכות של רשות איש על אשה, ומהן יכולים אנו ללמוד על מעמדה של הבת בתקופות השונות בחייה.

פרשת אמה העבירה

וכיִמכר איש

את־בתו לאִמָּה לֹא תֵצֵא כִּצְאֵת הָעֶבְדִּים: אִסְרָהּ בְּעֵינֵי
 אֲדֹנָיה אֲשֶׁר־לֹא יַעֲדָה וְהַפְדָּה לְעַם נְכָרִי לֹא־יִמְשַׁל לַמְכָרָה לֹ
 בְּבִגְדוֹבָה: וְאִם־לִבְנוֹ יִיעֲדָנָה כַּמִּשְׁפָּט הַבְּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ: אִם־
 אַחֲרַיִת יִקְחִלּוּ שְׂאֵרָה כַּסּוּתָה וְעֵתָתָה לֹא יִגְרַע: וְאִם־שִׁלַּשׁ־
 אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיֵּצֵאֶה חֲנָם אִין כֶּסֶף:

מפרשה זאת אפשר ללמוד כמה דברים, הן על רשות האב והן על רשות האדון.

אנו רואים מכאן, שלאב יש זכות למכור את בתו (לפחות את הזכויות במעשה ידיה ואת הזכות ליעדה) לאדם אחר. מכאן אנו יכולים להבין שגם הוא זכאי בה בענינים אלה, שאם לא היה זכאי בהם - כיצד הוא יכול למכור אותם לאחר? עוד משמע מכאן שבסיום התקופה,² פוקעת הרשות הזאת לפחות עבור האדון, והבת יוצאת חנם אין כסף.

1. בלשון הגמ' (כתובות מז). "השחא זבוני מזבין לה, מעשה ידיה מבעיא?" 2. לא ברור לגמרי מהפרשיה מהי התקופה. אך לאור האמור בהמשך המאמר, שענינה העקרי של הפרשיה הוא זכויות האב בבתו, וכל הזכויות הנזכרות בה (לרבות זכויות האדון) נובעות מכך, מסתבר שאם יש סיום לתקופה (וסיום כזה יש, שהרי היא יוצאת בסוף) הרי שהוא בא כשנגמרת התקופה שבה היא מוגדרת כבת, (שהרי התורה דברה על בת), והתיחסות לשאלה זו תמצא בהמשך המאמר. אין לומר שסיום התקופה הוא סוף שש שנים, והחורה דברה פה על יציאה מידי האדון, כי זה נאמר כבר בפרשיה הקודמת שענינה האדון (היא פונה אל האדון ופוחחת במילים "כי תקנה עבד עברי", להבדיל מהפרשיה הזאת שמדברת על האב). מסתבר שהפרשיה הזאת מדברת על האב, והתקופה נמדדת בהתאם. (ועיין מדרשבי"י על

עוד משמע מכאן שלזכויות אלה יש ערך כספי עבור הרשות, שאינו פוקע אלא ביציאת אמה העכריה מידי האדון.

מדרשי ההלכה הוסיפו ולמדו מכאן, שמתוך שהיתה התורה צריכה להשמיענו שהאמה יוצאת מהאדון בלא כסף, משמע שהיא עדין שוה כסף (וזה מתבטא ביחסה אל אביה)³.

למראית עין נראה שענינה העקרי של פרשיה זו הוא דין מכירת אמה עכריה, ובפרט לאור הסמיכות לפרשית עבד עברי, אך עיון מעמיק יותר בפרשיה מראה שענינה העקרי הוא זכויות האב בבתו⁴. הפרשיה לא מדברת על האדון (כמו פרשית עבד עברי הפותחת ב"כי תקנה") אלא על האב. כל הדינים הנזכרים בה קשורים לאפשרויות המכירה של האב (על כל מה שהן כוללות), או לחזרתה מהאדון אל האב. ברור שהאב תופס בפרשיה זו מקום לא פחות חשוב מזה של האדון, ומכאן אנו יכולים ללמוד דברים רבים על אופי הדינים הנלמדים מהפרשיה⁵.

פרשת הפרת נדרים⁶

וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה: איש כי־ידר נדר ליהוה א־הִשָּׁבַע שְׁבַע לֵאמֹר אֶסֶר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הַיָּצֵא מִפִּי יְעֹשֶׂה: וְאִשָּׁה כִּי־תִדְרֶה נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אֶסֶר בְּבֵית אֲבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ: וְשָׁמַע אֲבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאָסְרָה אֶסֶר עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אֲבִיהָ וְקָמוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יִקֹּם: וְאִסְדָּנִיָּא אֲבִיהָ אֶתֶּה בְּיוֹם שְׁמִעוֹ כָל־נִדְרֶיהָ וְאָסְרִיהָ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יִקֹּם וַיְהִי יִסְלַח־לָהּ כִּי־הִנִּיא אֲבִיהָ אֶתֶּה: וְאִסְדָּנִיָּא תְהִיָּה לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עֲלֶיהָ אֹ מִכְּטָא

הפסוק הזה). 3. כתובות מו: וקדושין ג: "אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר". 4. הגמ' בקדושין יח דנה בשאלה מיהו נושא הפסוק "לא ימשל למכרה" שבפרשיה. למ"ד שהנושא הוא האב, הרבה יותר ברור שזהו אכן ענינה של הפרשיה, שברובה הנושא הוא האב. אך גם למ"ד שהנושא הוא האדון נראה שרוב הפרשיה עוסק באב. 5. ובהקשר זה עיין לעיל הערה 2, ולקמן הערות 26, 57. 6. לא ברור עד כמה אפשר ללמוד מדיו הפרת נדרים לדינים אחרים בבת, כגון זכות קדושה ומעשה ידיה. הגמ' בכתובות מו: אומרת שאין ללמוד משם כי "ממונא מאסורא לא ילפינן". זה נאמר שם אחרי שהגמ' נסתה ללמוד מהמלים "בנעריה בית אביה", שמקורן בפרשיה זו, שכל שבח נעורים לאביה. השאלה היא מה כוונת הגמ' שם. האם הגמ' נסתה להתייחס למלים "בנעריה בית אביה" כאל מקור שממנו לבד נתן ללמוד שקדושה לאביה ללא צורך בפרשיות אחרות בתורה, או שהגמ' נסתה ללמוד משם שהנערה עדין שייכת לבית אביה, ונפק"מ לדיני בת שנמצאת בבית אביה שנלמדו ממקורות אחרים בתורה, והגמ' שם נסתה ללמוד מפרשית הפרת נדרים שהם כוללים גם נערה. אם הלמוד שהגמ' פסלה במלים "ממונא מאסורא לא ילפינן" הוא הפירוש הראשון, עדין נובל ללמוד מפרשת נדרים לפי האפשרות מצד הפירוש השני. וכן נראה, כי מלשון הגמ' בב"ק פז משמע ש"שבח נעורים" פירושו זכות קדושין. וכן אומר תוס' (קדושין ג: ד"ה וכי תימא) שיש דברים שבדאי ילפינן מהפרת נדרים. ומסתבר שנוכל ללמוד מהפרת נדרים מהו המעמד של נערה. אך קשה על הפירוש הזה שלא ברור

שִׁפְתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: וְשָׁמַע אִישָׁה בְיוֹם שָׁמְעוּ
וְהַחְרִישׁ לָהּ וּקְמוּ נְדָרֶיהָ וְאָסְרָה אִשְׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
יִקְמוּ: וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִישָׁה יִנְיֵא אוֹתָהּ וְהִפְרֵ אֶת־נְדָרָהּ
אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שִׁפְתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְיִהוּה
יִסְלַח־לָהּ: וְנָדַר אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
יִקּוּם עָלֶיהָ: וְאִם־בֵּית אִישָׁה נְדָרָהּ אוֹ־אָסְרָה אָסַר עַל־נַפְשָׁהּ
בְּשִׁבְעָה: וְשָׁמַע אִישָׁה וְהַחְרִישׁ לָהּ לֹא הִנְיֵא אֶתָּה וּקְמוּ כָּל־
נְדָרֶיהָ וְכֹל־אָסַר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יִקּוּם: וְאִם־הִפְרֵ
יִפְרֵ אֶתְּךָ אִישָׁה בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָּל־מוֹצֵא שִׁפְתֶיהָ לְנְדָרֶיהָ
וְלֹא־סַר נַפְשָׁהּ לֹא יִקּוּם אִישָׁה הַפְּרָם וְיִהוּה יִסְלַח־לָהּ: כָּל־
נָדַר וְכֹל־שִׁבְעַת אָסַר לְעֵגַת נֶפֶשׁ אִישָׁה יִקְיָמוּ וְאִישָׁה יִפְרָנוּ:
וְאִם־הַחְרִישׁ יַחְרִישׁ לָהּ אִישָׁה מְיוֹם אֶל־יוֹם וְהִקִּים אֶת־כָּל־
נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אִסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הִקִּים אֶתְּךָ כִּי־הַחְרִישׁ
לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ: וְאִם־הִפְרֵ יִפְרֵ אֶתְּךָ אַחֲרֵי שָׁמְעוּ וְנָשָׂא אֶת־
עֹנָה: אֱלֹהֵי הַחֲקִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ
לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבֵתוֹ בְּנִעְרֵיהֶם בֵּית אָבִיהֶם:

מהפרשיה הזאת אפשר ללמוד שיש להתיחס לארבעה מצבים בחילי האשה,

שבהם חלות עליה רשויות שונות:

(א) בבית אביה בנעוריה.

(ב) אם היו תהיה לאיש.

(ג) אלמנה וגרושה.

(ד) בית אישה.

הפרשיה הזאת מעוררת שתי נקודות חשובות לעניננו:

(א) אנו רואים שיש הבדל בין "היו תהיה לאיש" לבין "בית אישה" ויש לשאול מהו ההבדל.

(ב) אנו מוצאים כאן מצב שלא מצאנו בפרשות אמה העבריה - אשה העומדת ברשות עצמה.

אשה העומדת ברשות עצמה

מצב של אשה העומדת ברשות עצמה נוצר, עפ"י העולה מכאן, רק אם האשה היא אלמנה או גרושה, ונשאלת השאלה מה דין בוגרת שלא נשאה? האם כל עוד לא נשאה האשה היא נשאת בבית אביה לכל דבר ולאביה יהיו בה כל זכויות אב בבתו? למעשה, אפשר לראות שאין הדבר כך מתוך הפרשיה הזאת עצמה - המצב שבו האשה ברשות אביה מוגדר "בית

מה הסברא בהו"א שמהמלים "בנעריה בית אביה" נוכל ללמוד גם דבר שלא נזכר ולא נרמז בפרשיה ומאן דבר שמיה.

אביה בנעריה", ולכן יש לשאול מה יהיה דינה של אשה שהתבגרה בבית אביה.

בתורה אין התיחסות מפורשת⁷ לבוגרת שלא נשאה⁸. התורה מזכירה נערה בתולה אשר לא ארשה, נערה מארשה ואשה בעלת בעל. אין התיחסות לא לנערה בעלת בעל ולא לאשה מארשה⁹. ההתיחסות היחידה בתורה לאשה העומדת ברשות עצמה היא האלמנה והגרשה שנזכרות כאן. האם אפשר ללמוד בנין אב מאלמנה וגרושה לבוגרת? נראה שלא. אפשר לדחות את בנין האב הזה בשתי דחיות:

א) הסיבה שבגללה אלמנה וגרושה עומדות ברשות עצמן, אינה משום שהן בוגרות ולא חלה עליהן שום רשות, שהרי גם אם הן קטנות חלים עליהן דיני אלמנה וגרושה.

ב) יש הכדל בין בוגרת לבין אלמנה וגרושה. אביה של האלמנה או הגרושה קבל עבורה את תמורתה המלאה ובכך הוציאה מרשותו, אך במה תצא בוגרת מרשות אביה (אא"כ תשלם לו)? והרי ראינו מפרשית אמה העבירה, שהיא עדין שוה כסף עבור אביה.

מצאנו בתורה כמה פסוקים שנתן ללמוד מהם שאב יכול לקדש את בתו: בפרשת מוציא שם רע נאמר "את בתי נתתי לאיש הזה"¹⁰. בפרשת מפתח נאמר "אם מאן ימאן אביה לתתה לו" ומכאן שהנותן הוא אביה ובו תלויים הקידושים.

כל הפסוקים יי שמהם למדנו זכות לאב בבתו דברו על נערה. כן הוא

7. יש מנסים להסביר זאת בכך שבתקופת התורה לא היו נשים כאלה וכל אשה נשאה בצעירותה. אך זה הסבר בלתי-קביל מכמה סבות: בתורה עצמה מסופר על חמש נשים בוגרות שלא נשאו. ולא מתקבל על הדעת שכולן היו אלמנות או גרושות כי אז אין מה לדבר על השאלה עם מי תתחננה. אפשר לתרץ ששם לא הייתה בררה - לא היה מי שיקדשן בקטנותן. אך מ"מ מצאנו נשים כאלה. אך גם ללא ההוכחה הזאת - הגישה שמאחורי התירוץ הזה לא מקובלת. התורה לא נועדה לזמנה. ואדרבא - יש דברים בחורה שהיום אנו יכולים להבין יותר טוב מבימי קדם בגלל מציאויות שאז לא הכירו. ונמוק נוסף: התורה לא תלויה במציאות וישנן פרשיות שלמות בתורה שהן בגדר של "דרוש וקבל שכר", שלא היו ולא נבראו. אנו צריכים לשאול למה לא הוזכר המקרה הזה בתורה ומה אנו יכולים ללמוד מכך, אך אין להסבירו בצורה שטחית כזאת. 8. אולי אפשר ללמוד שבוגרת עומדת ברשות עצמה לענין קדושים מ"לטוב בעיניהם תהיינה לנשים" (במדבר ל"ו). אך אין משם ראייה חד משמעית כי שם מדובר ביתומות. 9. כבוונה לא התיחסתי כאן לאשה בתולה כי לא כ"כ ברור שיש דבר כזה. לאור האמור בהמשך המאמר שכל מתבגרת כמאן דנשא דמיא ושתייה הפכו לנשים ברור יותר למה התורה לא התייחסה לאשה כאל בתולה ולמה כהן גדול אסור בבוגרת. בוגרת אינה נחשבת נערה בתולה כאמור במאמר (אם כי חפיפה המושגים מעוררת קושיא אחרת: למה הייתה התורה צריכה לכתוב גם "נערה" וגם "בתולה"). אמנם מכ"ג אפשר לכאורה להוכיח את ההפך, שנאמר שם "אשה בבתוליה", אך נתן לתרץ ולומר ששם נאמר "אשה" בגלל שנאמר "יקח", ומרגע שנקלחה היא אשה כאמור במאמר. (ולכן נאמר "בבתוליה" ולא "בתולה"). 10. למוד כזה מובא בגמ' קדושים ג: וכתובות מו: 11. בפרשית מפתח לא נזכרה המלה נערה, אך רבותינו (כתובות כט:) למדו מפרשת אונס לפרשת מפתח שרק בנערה חייב.

לגבי הפרת נדרים, לגבי זכיתו בקנסה, בקדושה ועוד. בשום מקום לא מצאנו שתהיה לאב זכות בכתו בכגרותה. ניתן ללמוד מכך לגבי בוגרת שהיא עומדת ברשות עצמה, לא מפני שהתורה צותה שהיא תצא מרשות אביה בכגרותה, אלא מפני שלא מצאנו מקור לכך שהיא תהיה ברשות אביה בכגרותה¹². התורה לא זכתה לאב בשום מקום את בתו הבוגרת, ולכן פשוט שהיא תעמוד ברשות עצמה.

הרשויות השונות ודיניהן

ראינו עד כה ארבע רשויות שונות באשה: האב, האדון, הבעל והיא עצמה.

כדי לדון ברשויות השונות ובמעבר מרשות לרשות, יש לשאול מהן הזכויות שמקנה כל רשות, ובכך להגדיר אותה.

יש להשוות בין הרשויות השונות: אב בכתו הקטנה או הנערה, אדון באמתו, בעל באשתו וכו'. לשם כך יש לשאול שאלות שונות המגדירות את הרשות: האם בעל הרשות זכאי בגוף האשה, או שיש לו בה זכויות מסוימות אך היא עצמה ברשות אחרת? כלומר: האם זוהי זכות בגוף או בפירות¹³. שאלה זו יכולה לכא לירי בטוי בנפק"מ שונות, למשל: אם הוא יכול למכור אותה או להוריש אותה - זוהי כנראה זכיה בגוף. אם יש לו בה זכויות מסוימות, אבל לא זכות מכירה ז"א שזכותו בה היא בפירות בלבד. במקרה זה יש לשאול האם זאת זכות ישירה או עקיפה. כלומר: האם הוא הבעלים הישיר על כל הזכויות שיש לו בכת, או שהן באות לו מכח אחר, כגון מכחה. (ולתוספת ביאור - ברור שהיא חייבת לתת לו את כל רווחיה, אך האם אלו רווחיה שלה, או שהם רווחיו שלו השייכים לו באופן אוטומטי.) אפשר לנסח את השאלה הזאת גם בצורה כזאת: האם הזכות של בעל הרשות באותן זכויות שיש לו היא פסיבית¹⁴ או אקטיבית? אחת הנפק"מ לשאלה הזאת היא השאלה האם תשאר לו זכות בכת גם אחרי מותו. אם יש לו זכות בכת אחרי מותו - זוהי זכות פסיבית. אם אין לו בה זכות אחרי מותו - זוהי זכות אקטיבית ואם הוא לא קיים - גם היא אינה קיימת.

12. יש בגמ' דרשה שאומרת - "ויצאה חנם - אלו ימי בגרות" אך מנין שאלו ימי בגרות? - לכך לא מצאנו מקור מפורש (עיין לעיל הערה 2). בהמשך המאמר יש התייחסות לכך. 13. במאמר זה השתמשתי במלה "פרוח" בהוראה של זכויות שונות שיש לבעל הרשות מעצם מציאותה של האשה בביתו, אך אינם חלק מגופה של האשה. בדומה למשמעות הרגילה של המונח "פרוח" ביחס ל"קרן". 14. במלים "זכות פסיבית" אני מתכוון לזכות חזקה יותר מהזכות האקטיבית. זכות שאינה תלויה בפעולה כלשהי או בחייו של בעליה אלא היא כמונח ברשותו (ולכן היא שלו גם אחרי מותו).

עור נפק"מ שיכולה להגדיר את הרשות היא השאלה האם, ובאיזו מדה, שיהיה הבת כסף עבור הרשות.

דינים שונים של הרשויות

האב, כפי שלמדנו לעיל, רשאי למכור את בתו לאמה, דהיינו לצורך מע"י ואישות לקונה בלבד. וכן זכאי למכרה לאשה, דהיינו לצורך אישות וגם זה לקונה בלבד. תמורת מכירות אלה הוא מקבל כסף. כמו כן הוא זכאי בכסף קנסה¹⁵ ובעוד אי אלה זכויות כגון זו. בנוסף לכך הוא מפר את נדריה. אם הוא מכר אותה הוא יכול לפדותה מחדש בכל עת שיחפוץ בכך, ¹⁶ בסכום ההולך ונגרע בהתאם למספר השנים ¹⁷ שנותרו למכירתה.

האדון זכאי במעשה ידי אמתו ¹⁸, והוא רשאי ליעדה רק לעצמו או לבנו. הוא לא יכול למכרה לאחר¹⁹.

הבעל לא יכול למכרה לאחר ¹⁹ (או לקדשה לאחר) מדאורייתא הוא אף אינו זכאי במעשה ידיה, אך הוא זכאי בהפרת נדריה.

זכויות האב בבתו

העולה מההבדל בין האב לבין האדון הוא שלאב יש זכויות בגוף בתו, והא ראייה - הוא יכול למכור את זה לאחרים. האדון לעומתו זכאי רק בחלק מהפרות ²⁰, כלומר רק בזכויות מסוימות, ולא בגוף אמתו. האב לא מכר לאדון את הגוף. כחו של האדון נובע מכח האב²¹. מכל הנ"ל נראה שלאב יש זכות²² ישירה ופסיבית בגוף בתו²³.

15. שנאמר "לאבי הנער" (דברים כ"ב כ"ט). 16. שנאמר "והפדה" (שמות כ"א ח'). 17. זה נלמד מהאמור לגבי עבד עברי בפרשת בהר וה"ה לאמה. 18. שהרי לכך נמכרה, זוהי משמעותה של המלה "אמה" כפי שהיא מופיעה במקומות רבים. 19. שהרי התורה לא נתנה לו זכות זו בשום מקום. 20. אמנם השוינו את הכסף המשתלם לאב כדי להוציאה מרשותו לכסף המשתלם לאדון כדי להוציאה מרשותו (ע"י לעיל הערה 3). אך יש הבדל - לאדון משלמים את דמי פרותיה ולכן התשלום הוא סכום הנגרע והולך. לאב משלמים סכום קבוע כדרך קנין גוף כיון שהוא זכאי בגופה. 21. זה מסביר את הק"ו של ר"ל בקדושין סז. "אמר ר"ל אמה העבריה קונה את עצמה במיתת אב מרשות אדון בק"ו - ומה סימנין שאין מוציאינן מרשות אב מוציאינן מרשות אדון. מיחה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון". לכאורה לא מובן - ההגיון אומר שמיחה אדון תוציא מרשות אדון ומיתת אב תוציא מרשות אב. ואיזה מין ק"ו הוא זה? אבל לפי דברינו שכחו של האדון בא מכח האב - אתי שפיר. 22. זכות זו כוללת גם זכויות נוספות, מעבר לאמורו לעיל, מכח היותו הבעלים על גופה. ומסתבר שזו הסבה שהביאה את ר' יוחנן בב"ק פז לומר שהאב זכאי בדמי חבלתה של בתו. זה מסתבר לאור העובדה שאנו רואים שהתורה זכתה לאב את כל הזכויות בגוף בתו, כאמור לעיל. 23. ולכן היתה התורה צריכה להשמיענו שאין אדם מוריש את זכות בתו לבנו כדרך שהוא מוריש את זכות עבדו לבנו. וכך למדה הגמ' בכתובות מג: מהפסוק "והתחלתם אוסם לבניכם אחריכם" - אותם לבניכם ולא בנוחיכם לבניכם. ומכיון שעסקינו בדיוק נראה שהפסוק לא בא להפקיע את זכותו הממונית של האב בגוף בתו (שהרי אין הוא עוסק באב) אלא רק את זכות ההורשה.

גם כשהבת ביד האדון, הגוף נשאר ביד האב. ולכן אם קדשה לאחר והאדון לא יעד אותה - יחולו הקדושים למפרע מזמן הקדושין²⁴. (ואין קושיא מכך שהאדון יכול עדין ליעד אותה. שכן אז התברר למפרע שהיתה מקודשת מזמן המכירה, והקדושים השניים לא חלו.) יש הבדל בין זכויות האב בבתו הקטנה לבין זכויות האב בבתו הנערה. האב רשאי למכור את בתו הקטנה אך לא את בתו הנערה²⁵ ומכאן שזכותו בבתו הנערה, לפחות לענין מעשה-ידיים, היא בפירות ולא בגוף.

גם בבתו הנערה זכאי האב במעשה ידיה. הגמ' לומדת את זה מהמלים "בתו לאמה"²⁶. אך אין ראיה טובה מזו כדי להדגיש את ההבדל שבין זכותו של האב בבתו הקטנה לבין זכותו בבתו הנערה. המקור לכך שהאב זכאי במעשה ידי בתו הקטנה הוא "השתא זבונל מזבין לה, מעשה ידיה מבעיא?" מכח זכותו בגופה - זכאי בפרותיה. לא רק שמקור זה אינו רלוונטי לגבי נערה, אלא שהמקור שממנו נלמד הדין הזה לגבי נערה משהו אותה לאמה. כלומר: זכותו של האב בבתו הנערה זהה באפיה לזכותו של האדון באמתו, שמעוט כחה כבר הראה לעיל²⁷.

רשות הבעל באשתו

רשות נוספת שיש לעמוד עליה היא הבעל. מצד אחד, מדאורייתא הוא אינו זכאי במעשה ידיה, ואינו יכול למכרה לאחר, כלומר: זכותו בפירות בלבד²⁸. מצד שני, זכותו בה היא ישירה ואינה נובעת מכח

24. זוהי מחלוקת בקדושין יט: וכן נפסק. (כנראה בהתאם לתפיסה הכללית המוצגת כאן. מ"מ גם למ"ד שלא חלו הקדושים - הגורם לכך הוא המכירה שהיא בקדושין לאדון. אין כאן שני רשות מהותי). 25. שהרי כח המכירה שלו בבת קטנה פג בנערוחה, ואז אפילו אם היא מכורה כבר - היא יוצאת. כלומר: תקפו של כח המכירה של האב הוא רק בקטנותה. וק"ו מעין זה מובא בגמ' כט: "ומה מכורה כבר יוצאה, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר". 26. זהו היקש, נראה שהוא מתבסס על כך שענינה של הפרשיה הוא זכויות האב בבתו, ונאמר "בתו לאמה" דהיינו בבת (בכל בת) יש זכויות של אמה. במקרים מסוימים הוא יכול למכור, וזהו ענינו של המשך הפרשיה. מ"מ ברור מכאן שבכל בת יש פוטנציאל של אמה, ואפי' עבור האב. זה דבר שהתורה מתייחסת אליו כאל מובן מאליו, שהרי לא כתוב בפרשיה בפירוש שהאב יכול למכור את בתו. הפרשיה מתייחסת רק לדינים התקפים אם האב מכר את בתו. לכן מתקבל על הדעת שצד זה אינו פוקע כשפוקעת זכות המכירה, אלא רק כשפוקעת כל זכות האב. [מהפסוק הזה משמע שיש לאב זכויות של אמה בבתו (שהרי הוא מוכרן) עד מתי הזכויות? מסתבר שעד פקיעת כל זכויות האב בבתו, כלומר כל עוד היא בת (ע"פ האמור בהמשך) הפרשיה הזאת לא שוללת ממנו בנערוחה אלא את זכויות מכירתה]. 27. על בסיס השוואה זו בין נערה לבין אמה קל יותר להבין את הלימוד "אין כסף לאדון זה ויש כסף לאדון אחר" והשתלבותו בפרשיה. שהרי יציאת בת מאביה אפילו בנערות זהה ליציאת אמה מאדוניה. ועיין לקמן הערה 57. 28. ואין לומר שהעובדה שהוא לא יכול למכרה לאחר נובעת מבעיה טכנית (שהיא אשת איש ולכן אינה יכולה להנשא לאחר) ולא מעצם העובדה שגופה אינו קנוי לבעלה, מפני שאם היה גופה קנוי לבעלה היה קנין זה פוקע ברגע שבו שלמו לו עבורה, כמו שראינו בבת. ולכן אין כאן בעיה

האב, והא ראייה - היא אינה פוקעת כשפוקעת זכות האב. (להבדיל מהאדון שכחו פוקע עם גדילתה אא"כ הוא נצל את הכח האישותי שבה.) אך למרות זכותו הישירה, יש בבעל גם סממן המצביע על קנין בגוף. הבעל קונה את האשה בסכום קבוע, להבדיל מהאדון שקונה אמה בסכום הנגרע והולך בהתאם למספר השנים שעבדה (כלומר: בהתאם לכמות הפרות שאכל, שהם היו כל קנינו בה). הבעל קונה מהאב את האישות בבת בסכום קבוע, כי קנה את גוף האישות.

הרשות פוקעת עם מותו, וזה מצביע על רשות אקטיבית. אעפ"כ יש בה כמה סממנים של רשות פאסיבית. כהן מאכיל את אלמנתו בתרומה אם ילדה לו בנים, ואלמנה ללא בנים זקוקה ליבום ובכחה להקים את שם בעלה המת. כלומר: עדין יש זיקה ביניהם גם אחרי מותו. למרות כל זאת - כל העניינים הרשותיים הם אקטיביים.

עוד נקודה שיש לשים אליה לב: בכמה מקומות בתורה ²⁹ מוזכר שהמעבר מרשות האב לרשות הבעל הוא הדרגתי, הבת לא הופכת לאשה בבת אחת, יש באמצע שלב של ארוסין, ונשאלת השאלה מה מעמדה באותו זמן. לענין הפרת נדריה היא נחשבת כ"היו תהיה לאיש" אך לא כ"בית אישה". הגמ' ³⁰ אומרת, שההבדל בין "היו תהיה לאיש" לבין "בית אישה", מתבטא בנערה המאורסה. הדבר מתבטא בכך שאמנם יש לבעלה אפשרות להפר את נדריה, אך רק בשתוף עם אביה, שהרי היא עדין בביתו.

העובדה שהיא עדין בבית אביה מתבטאת גם בתחום האיסור: דינו של הבא על אשת איש הוא חנק, ואילו דינו של הבא על נערה המאורסה הוא סקילה. לכאורה אין זה מובן, שכן נראה שנשואה היא יותר אשת איש מאורסה, וא"כ למה דינה קל יותר? אך נתן למצוא רמז לכך בפרשית מוציא שם רע, שם נאמר "כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה". הביטוי "נבלה בישראל" נזכר במקום נוסף בתורה: מעשה דינה. הבא על בת ישראל עושה נבלה בישראל. יש מושג הלכתי שנקרא "נערה בתולה" ³¹, הבא עליה דינו קנס. אם היא אשת איש - ענשו מוחמר מקנס לסקילה. הסיבה לכך מנומקת בפסוק הנ"ל: "לזנות בית אביה". רק מצב הבינים של אשת איש שהיא בבית אביה מחיב בעונש החמור הזה (הצעה להסבר הדין תובא לקמן).

טכניח. 29. בגון פרשיות נערה המאורסה בדברים כ"ב. או פרשית משוח מלחמה בדברים כ': "ומי האישה אשר ארש אשה ולא לקחה". 30. נדרים סז. 31. נראה שעל התפיסה הזאת התבסס הרמב"ם כשקדיש מקום מיוחד להלכות נערה בתולה.

העולה מהאמור לעיל הוא שיש שלב ביניים בין רשות האב לרשות הבעל, ובשלב זה היא נחשבת נשואה רק במקצת הדינים.

ההכרלים בין האב לבין הבעל

האם ההכרל בין רשות האב לבין רשות הבעל נובע מההכרל בסוג הרשות, דהיינו שזה אב וזה בעל, או מההכרל בבת - שזו קטנה וזו גדולה³². (לקטנה אין יד, ולכן זוכה אביה בכל מה שבידה, ואילו לגדולה יש יד, ולכן בעלה אינו זוכה במעשה ידיה).

לכאורה, אפשר לדחות בקלות את ההסבר האומר שההכרל נובע מכך שזו קטנה וזו גדולה ע"י שתי נפק"מ פשוטות: אשה קטנה הנמצאת תחת בעלה³³, שאינו זכאי במעשה ידיה³⁴, ובת גדולה הנמצאת תחת אביה, דהיינו נערה, שהוא זכאי במעשה ידיה.

אך את הראיה הראשונה אפשר לדחות כך: נכון שגם אם האשה היא קטנה אין לבעלה זכויות של אב, אבל הסיבה לכך אינה שהוא בעל ולא אב אלא שהיא השתנתה. אחרי שהיא נשאת - גם לאביה אין שום זכויות בה. מי שנשאת כבר אינה בת אלא אשה. ראייה לכך ניתן להביא מפרשת נדרים, מכך שאלמנה וגרושה עומדות ברשות עצמן. גם אם היא תחזור לרשות אביה - היא כבר אינה בת אלא אשה³⁵. כלומר: נתן לומר שההכרל בין זכויות האב בכחו לבין זכויות הבעל באשתו נובע מכך שזאת בת וזאת אשה, ולא מכך שזה אב וזה בעל. הרשות בבת כוללת זכויות בגוף הבת וזכויות על קדושיה ומעשה ידיה, והזכויות באשה אינן כוללות את הנ"ל.

מהי אשה? למלה "אשה" יש בעברית שתי משמעויות ומסתבר שהן קשורות. מי שיכולה להתקשר לגבר שהוא אביה היא בת, מי שמתקשרת לגבר שהוא בעלה היא אשה, גם אם היא תחת רשות אביה היא אינה כבת אלא כאשה. מכאן עולה שישנן שתי דרכים לצאת מבית האב - התבגרות ונשואין, ענינך של שתי הדרכים האלה הוא, שבהן הבת נעשית אשה ויוצאת מבית אביה.

32. יש נפק"מ לשאלה הזאת בהגדרת גבולות הרשויות השונות, ראה לקמן. 33. ואפילו אח"ל שאין זכויות לקטנים מה"ת במע"י (שהרי אין להם יד) הרי יש נפק"מ בתשלומי נזקים של אשה קטנה. שהרי ברור שיש חיוב נזקין לפוגע בקטנים. 34. מדאוריחא, אבל חכמים חקנו שאפילו מעשה ידי אשה גדולה יהיו לבעלה. 35. ואין להקשות ולומר שלקטנה אין דין אשה שהרי אינה חייבת במצוות ואין לה יד גם אם היא אלמנה מן הנשואין. כי זה לא מפני שאינה אשה אלא מפני שאין לה דעת, והיא כמו שוטה. שאין הו"א לגביה שלא חצא מרשות אביה ולא תהיה אשה אע"פ שאינה חייבת במצוות כי אין לה דעת.

בשתי הדרכים האלה ישנם שני שלבים. בדרך של נשואין יש שלב בינים של ארוסין, ובדרך של בגרות יש שלב בינים של נערות. ההקבלה בין נשואין לבגרות ברורה, ובשניהם יש יציאה מלאה מרשות האב. האם אפשר להקביל גם את הארוסין והנערות?

אין ראייה חותכת לכך³⁶ אך ישנם כמה רמזים שכך הדבר: ארוסה שהתאלמנה או התגרשה אינה נמכרת עוד לאמה³⁷, כמו נערה. למ"ד שארוסה קטנה מקבלת גטה, יש הקבלה מלאה עוד יותר בין נערה לארוסה. גם למ"ד שאינה מקבלת - מסתבר שזה לא בגלל שיש בה פגם מהותי אלא בגלל שאין בה דעת והיא כשוטה. ועיין בהרחבה בהמשך (המאמר)³⁸.

מכיון שאין אביה מוכרה - מסתבר שזכויותיו בה נלמדות כדרך שנלמדות זכויותיו בנערה, ומכאן שהיא כאמה ואינו זכאי בגופה³⁹.

כלומר: בדרך של בת להפוך לאשה יש שלב בינים שבא בנערות או ארוסין ומסתבר שיש ביניהם קשר מסוים.

השאלה הזאת היא אחד המדרים לשאלה יותר גדולה - האם שתי הדרכים של בת להפוך לאשה זהות מבחינה מהותית. כשבת נשאה והפכה לאשה - גם אם היא חוזרת לאביה⁴⁰, אין הוא זוכה בה שהרי היא אשה.

36. לכאורה אפשר להביא ראייה גם מהקשר בין אמה לארוסה (למ"ד מעות ראשונות לקדושין נתנו ויעוד נשואין עושה) ונערה דינה כאמה, כפי שראינו לעיל, ולכן נערה כארוסה. אך זאת הוכחה מוגבלת מאד, אפשר להוכיח ממנה שהיחס בין נערה לבין אביה דומה ליחס בין ארוסה לבעלה, וזה כמובן לא נכון. זכותו של ראשון במעשה ידי אמתו הוא מכח היותה אמתו ולא מכח האפשרות ליעדה. אם אנו בוחנים את מצבה של הבת עממה במבט צר מאד - נוכל אולי למצוא כאן צל צללה של הוכחה, אך במבט רחב יותר, שמתייחס לרשות ולא רק לבת אִילוי ריח של הוכחה אין כאן. 37. שנאמר "לא ישלם למכרה בבגדו בה" ועיין קדושין יח: לגבי דרישת הפסוק הזה. 38. יש מחלוקת תנאים בשאלה האם יש לקטנה דיני נערה בחולה, דהיינו קנס וסקילה. ר"מ אומר שלא. לפי דברינו ניהא בקטנה שאינה מאורסת, שלדבריו לא ישלם כיון שאינה נערה בחולה, אך בקטנה מאורסת יסקל שהרי ארוסין כנערות. אבל ר"מ אומר שאינו נסקל ומכאן שארוסין לא כנערוח ממש לפחות לר"מ. 39. לפי קל להבין את הלמוד מ"בתו לאמה". התורה זכתה לאב את בתו כאמה כל עוד היא בתו (במובן בת קטנה) זה התפקיד העקרי של הפרשיה. התורה שללה מהאב זכויות מסוימות אם הבת התקדשה או התנעה, וגם זה כתוב בפרשיה זו. מסתבר שכל מה שלא שללה התורה בפרשיה - עדין קיים. את זה למדו רבותינו בלמוד שהם חלו במל"ד "בתו לאמה". כלומר: בבתי יש זכויות של אמה. (שמחבתארת אפי' בגוף (בקטנותה), אך גם ללא ביטוי בגוף הן קימות). 40. הבטוי "חוזרת לאביה" אינו מדויק. היא אמנם בתו לענינים מסוימים, אך לא כ"כ ברור שיש לה שייכות לביתו אחרי שהיא אשה, אפשר להביא ראייה לכאורה מבח כהן שאם היא אלמנה או גרושה היא יכולה לחזור לאביה אם אין לה זרע שמחבר אותה לבית בעלה, אך היא חוזרת לא כתב אלא כאשה בבית אביה, ככתוב במאמר. ההוכחה מבח כהן היא מוגבלת, כי אפשר לראות ממנה מקומות שבת כהן שומרת על קשר מסוים עם בית אביה גם לאחר נשואיה או בגרותה: היא נשפח גם לאחר נשואיה (לפי רוב דעות בתנאים) מהטעם של "את אביה היא מחללת". למרות שעל בת ישראל שנשאת אי אפשר לומר שעשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה שכן אינה בבית אביה. היא חוזרת לבית אביה לענין חרומה. אביה נשואה לה אע"פ שנשאת (להבדיל מאחיה שלא יכול להטמא לה אם אינה שייכת לביתו) ואין קושיא מכך שהוא יכול להטמא גם לאחר אע"פ שנשאת לישראל, שהרי הוא מאכיל את אמו בתרומה אם לא היו לה בנים מבעלה הישראל

וכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה⁴¹. נתן למצוא רמז לכך בפרשית הפרת נדרים - אחרי שהיתה לאיש - אע"פ שכבר אינה אשת איש דינה אחר. וכך יש לומר גם כבת מתבגרת: האב מאבד את זכויותיו בכתו הבוגרת ובמדה מסוימת גם בנערה (כפי שראינו לעיל שאינו זכאי בגופה), לא מפני שהרשות השתנתה, (שהרי עכשו גם היא חלק מהרשות, ויש לה יד ולכך יש לאב שותפה ברשות), אלא מפני שהבת השתנתה, היא כבר אשה ולא בת. ובאשה התורה לא נתנה זכויות לאב.

אך אפשר להקשות על המהלך הזה: אם נערה עברה לרשות עצמה, ואינה בידי אביה אלא לענין פירות - למה הוא רשאי לקדש אותה⁴²? ולא זו בלבד אלא שקדושין אלה תקפים אף לאחר פקיעת זכותו של האב לגמרי, ככל קדושין. לא קונים אותה מהאב בסכום הנגרע והולך, כדרך פירות, אלא בסכום קבוע, כדרך קנית גוף, כמו בקטנותה. זאת אומרת: גם בנערה, דהיינו אשה שבכית אביה, אביה זכאי לענין אישות כמו שהיה זכאי בה בקטנותה.

התשובה לקושיא זו מתבחרת היטב לפי דברינו לעיל, המשויים יציאה מרשות האב שע"י בגרות ליציאה מרשות האב שע"י נשואין. לענין אישות היא אינה אשה עד שתנשא, כל עוד היא מאורסת היא רק נערה ועדין לא אשה. משום כך, לענין אישות היא בכית אביה, עד שתתבגר או תנשא. לענין מעשה ידיים, לעומת זאת, היא אשה מרגע שגדלה, שהרי יש לה יד והיא אחראית למעשיה. כלומר: גם נערה היא אשה לענין זה, ולכן פקעה זכותו של אב כבר בנערות. התורה הקנתה לו זכויות מסוימות כל עוד היא בכיתו, אך גופה, לענין מעשה ידיים, כבר לא שלו. לענין אישות היא אינה אשה עד שתתבגר כדרך שאינה אשה עד שתנשא. [ולכך יש לאב זכויות בגוף בתו הנערה לענין אישות (לענין אישות היא עוד קטנה)]. מהסיבה הזאת ארוסה שהתאלמנה או התגרשה חוזרת לכית אביה. היא לא הפכה לאשה לענין אישות, מפני

כדרך שהוא מאכיל את בחו. כל קשרי ההורות זהים לענין זה)). בנה פטור מן הפדיון אע"פ שנשאת לישראל, והיא ובניה מאכילים את אמה בתרומה. אך ברור שגם אם בת חוזרת במדה זו או אחרת לאביה לאחר נשואיה, היא לא חוזרת כבת והיא אינה שייכת לבית אביה. [יתכן בכ"ז ללמוד מכאן שאשה שהתאלמנה חוזרת לבית אביה, מ"מ אין היא חוזרת כבת שהרי היא אשה. היא כמו בן (כלומר בן בית בבית הבהן) ולא כבת. ומסתבר שבהן יחייב גם במזונות בניו ולכן יאכלו בתרומה (גם ללא הנמוק שהם עצמם כהנים) אין לדחות זאת מחלל קטן (שאינו אוכל בתרומה אע"פ שהוא בן כהן) שהאי גם חללה קטנה אינה אוכלת בתרומה]. 41. קדושין יח: [ועיי' גם במשנה בכתובות מג: (ואף ר"י שחולק שם לא חולק אלא מפני שבשעת הנשואין, ברם צאתה מבית האב, זכה האב בכתובה)]. 42. כפי שראינו לעיל.

שטרם נשאה וטרם נקראה אשה, אך לענין מעשה-ידיים אינה חוזרת⁴³. מכיון שלנערה יש יד - היא זכתה בעצמה מבחינה ממונית עם נערוּתה, אך מבחינה אישותית היא עדין בת ולא אשה.

לענין נדרים נערה נקראת אשה, שהרי היא אחראית למעשה ונדריה קימים. וכן משתמע מהפרשיה: "ואשה כי תדר נדר לה' ואסרה אסר וכו'" וזה כולל נערה⁴⁴. אך דין הפרת נדרים הוא דין בכעה"ב, ומשום כך, אם היא שייכת לבית אביה - אביה מפר, ואם היא שייכת לבית בעלה - בעלה מפר. שייכות לבית היא ענין שבאישות. אשה לא משתייכת לבית בעלה עד שתהיה אשתו, ובמקביל - אינה יוצאת מרשות אביה עד שתתבגר. לכן יכול האב להפר את נדרי בתו אף בנעוריה, אע"פ שהיא אשה לענין נדרים. העובדה שהיא אשה לענין נדרים יוצרת מצב מיוחד כשהיא מאורסת: אביה לא זכאי בהפרת נדריה, שהרי היא אשה לענין נדרים, ומכיון שהיא אשה ויש לה בעל - בעלה זכאי בכך. אך גם הוא לא יכול להפר, שהרי אינה בביתו⁴⁵. משום כך, אין הנדר מופר עד שיפרו שניהם.

לאור ההתבוננות החדשה שהצגנו במושגים אשה ובת, גם האפשרות שהעלנו לעיל, שההבדל בזכויות מקורו בשנוי הסטטוס של האשה עצמה (ולא של הרשות), באה בחשבון⁴⁶.

עוד עולה מדברנו, שאפשר להשוות בוגרת לאלמנה וגרושה וללמוד בנין-אב, כפי שהוצע לעיל. שתי הדחיות בהן דחינו זאת נופלות. דחינו מכך, שאלמנה וגרושה עומדות ברשות עצמן אפילו כשהן קטנות. ולפי דברינו - הלא היא אשה גם כשהיא קטנה, וא"כ אין זו דחיה. דחינו מכך, שאביה קבל את תמורתה, להבדיל מאלמנה וגרושה. גם דחיה זו אינה דחיה, שהרי היא כבר לא בת אלא אשה, ואין לאב זכויות

43. גם ענין עבדות וגם ענין אישות מוזכרים בתורה גם מחוץ לפרשיה הזאת. בפרשיה הזאת מדובר על האפשרות של האב למכור את שני הדברים ואת שניהם הוא מוכר לאדון לפרות בלבד, שהרי הוא יכול ליעדה רק לו או לבנו, ואינו יכול למכרה לאחר. מכיון שעקר המכירה היא למעשה ידים, שהם בודאי פרות, הבת יוצאת בגרעון כסף. מכירת גוף היא בעד סכום קבוע שלא תלוי בזמן העובר. במקרה של פדיון בגרעון כסף - פקעה גם הזכות ליעד. ואפי' למ"ד מעות הראשונות לקדושין נתנו. 44. ע"פ הגמ' בנדרים פ"י אפשר לתת סבה אחרת למה נקטה התורה נערה בענין אשה - מפני שהבעל מפר בקודמין. יתכן גם לומר שהמלה "אשה" היא כותרת לדיני הפרת נדרים באשה, להבדיל מאיש. ונערה היא אשה לענין נדרים שהרי יש לה דעת. וא"כ אין משם ראינו לענינו. 45. ארוסה עדין שייכת לבית אביה, כמו נערה. וכך עולה מפרשית מוציא שם דע שבה מדובר על הארוסה שזנתה בבית אביה. 46. אולי נחו להביא ראייה לכך שהיציאה מרשות מקורה בשנוי האשה ולא בשנוי הרשות מהתבגרות שוטה. שאע"פ שלא יצאה לרשות עצמה - יצאה מרשות אביה כי היא השתנתה.

באשה. התורה הקנתה לאב זכויות בנת ולא באשה⁴⁷.

בית האב

כל האמור לעיל יוסבר טוב יותר לפי תפיסת המושג "בית-אב" בתורה. עפ"י התורה שייך כל אדם לבית-אב, וזוהי מהותו. גם הנשים שייכות לבית האב שלהן אך הן ניידות. להבדיל מהבנים, שמקבלים את בית אביהם בגדלותם ונעשים בעליו בעצמם, הבנות הן ניידות, הן עוברות בכגרותן לבית אחר, בית בעלן⁴⁸.

נת משתייכת לבית אביה, וכל עוד היא נת - היא קשורה לאביה, לא מפני שיש לו זכויות בה והוא אחראי עליה, אלא מפני שהוא בעה"ב בבית אביה. היא משתייכת לבית אביה גם אם הוא מת⁴⁹, אלא שאז, כמובן, אין לו זכויות בה. אשה, לעומת זאת, משתייכת לבית בעלה. את זה אפשר לראות בפרשיות שונות בתורה, וביניהן ענין נערה המאורסה שהוזכר לעיל. אשה שמשתייכת לעם ישראל ולאבותינו דרך אביה נחשבת בת יעקב ואפשר לומר עליה "עשתה נבלה בישראל" כמו שנאמר בדינה "כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב". הפוגם בה פוגם בבת יעקב⁵⁰. אשה שמתקשרת לעם ישראל דרך בעלה נדונה בצורה אחרת⁵¹.

47. שנוי גופה של האשה הוא כמו שנוי הסטטוס שלה. וזה קשר נוסף בין הבגרות והנשואין, שהופכים את הבת לאשה. בגרות הוא שנוי מעשי בפעל, וכך מצינו בגמ' בקדושין שבבגרות נשתנה הגוף. גם נשואין הם דבר מעשי, אשה נשואה היא שבפעל יושבת בבית בעלה (וזה מאפשר מחלוקת בקביעת הגדר המדויק, כפי שמצינו בכתובות מט.). להבדיל מארוסין ונערות, ששניהם גדרים רשמיים. נערות היא מקרה שבו באופן רשמי הבת גדלה עד כדי כך שאנו מתייחסים אליה כאל אחראית למעשה ויש לה יד לענין ממון. וארוסין היא מקרה שבו באופן רשמי היא אשתו של פלוני. אך גופה של הנערה לא נשתנה באופן מהותי (ועיין לקמן הערה 54)) והארוסה עוד לא יושבת בבית בעלה. 48. ללא ההסבר הזה קשה מאד לקבל את ההבנה שההבדל בין רשות האב לרשות הבעל נובע מן שזאת בת וזאת אשה. שהרי לכאורה ברור מאד למה לאביה יש זכויות בגופה - הוא אביה מולידה ובלעדיו אין לה קיום. בעלה לא יכול לטעון טענות כאלה. הזכויות של אביה מובנות מאד ולא ברור למה הן פוקעות. אך התורה באה ללמד שעקר חפקידה ויעודה של אשה הוא בבית בעלה, והיא עצם מעצמי ובושר מבשרו. ואע"פ שהיא באה מבית אביה - חפקידה ההסטורי שלשמו נבראה הוא דוקא בבית בעלה, ולכן בעלה יכול לקבל עליה זכויות שאינן פוקעות משא"כ אביה. ומבחינה מהותית היא זהה לו, ועיין לקמן הערה 61. 49. אמנם תוס' (כתובות מט.) אומרים שדין סקילה לא תלוי בבית האב. אך הרשב"א והריטב"א שם חולקים. תוס' מביא ראיה מדין יתומה, ומוכיח ממנו שאין הדבר תלוי באב. אך זו ראיה לא מובנת כי בית האב קיים גם אם האב אינו חי. וכי מפני שמת אין היא בתו ואינה שיכת לרשותו? דאיה אחרת של תוס' נשענת על הדין האומר שגירוח שליחה בקדושה (אע"פ שאין הורחת בקדושה) דינה בסקילה. ויש להשיב שמכאן נראה שגדול כח הגירוח והיהדות. שכל אשה מישראל הרי היא כאשה בבית יעקב, וכל ולדותיה הם כבני אבותינו. גירות שאין לידתה בקדושה אינה בסקילה, וזה אכן נלמד מהמלה "בישראל". ומכאן ראיה לשיטת הרשב"א והריטב"א ולשיטתנו. 50. וכך דורשת הגמ' את המלים "בישראל" ו"בית אב" הנזכרות במוציא שם רע (כתובות מד: ועוד).

לאור הסבר זה ניתן להבין גם למה מחלקת התורה בפרשית נדרים בין "היו תהיה לאיש" ובין "בית אישה".
 הסבר זה מבטל, למעשה, את השאלה האם ההכרל בין רשות האב לרשות הבעל נובע מכך שזה אב וזה בעל, או מכך שזאת בת וזאת אשה, היינו הך. בת מוגדרת כמי שיכולה להשתייך לבית אב, ואשה מוגדרת כמי שיכולה להשתייך לבית רעל. (מי שהפכה לאשה אינה משתייכת עוד לבית אביה⁵¹).

גם נערה, אע"פ שלעניינים מסויימים היא נחשבת אשה, מכיון שהיא שייכת עדין לבית אביה - זכויותיה לענין אישות הן בידי אביה, כי אישות היא שייכות משפחתית, דהיינו חלק מבית האב⁵².

הגדרת אשה שע"י בגרות

ראינו לעיל, שכשבת מתבגרת התורה לא מתיחסת אליה כאל בת. התורה אומרת שרק בת או נערה נמצאות ברשות אביהן, אך לא אשה.
 אך התורה לא אומרת בשום מקום שאשה שהתבגרה בבית אביה יוצאת מרשות אביה. התורה כלל אינה מתיחסת לאשה שהתבגרה בבית אביה, התורה מתיחסת רק לאשה שנשאת ובכך יצאה מבית אביה.
 כך ראינו שע"פ התורה בת שנשאת נחשבת אשה.
 לאור כל הנ"ל עולה חשד מסוים, שאולי ע"פ התורה כל בת שלא נשאה נחשבת נערה, כשם שכל קטנה שנשאת נחשבת אשה. התורה לא התייחסה לאשה שלא נשאה מפני שמושג כזה איננו קיים, שהרי אם לא נשאה - אינה אשה.
 כך נראה גם בפרשית הפרת נדרים - בפרשיה נזכרים ארבעה סוגי נשים, ואף אחד מהם אינו בוגרת בבית אביה. הדוגמא המובאת לדין אשה העומדת ברשות עצמה היא אלמנה וגרושה.

51. נתן להקשות על זה מדברי יהודה שאמר לתמר כלחו שהחלמנה "שבי אלמנה בית אביך", אך על כך יש לחרץ שני תרוצים. א. יחנן מאוד שהמושג "בית אב" בפסוק הזה הוא תאור מקום בלבד, בית אב במובן של בנין בנוי מאבנים ולא במובן משפחה. ב. יש לשאול האם אפשר בכלל ללמוד ממעשי יהודה שהיה לפני מחן תורה והתורה לא חיבה אותו ובודאי שלא חיבה את הכנענים שסביבו וביניהם אביה של חמר. דאי לא תימא הכי - למה רצה יהודה לשרוף את תמר? וכי היכן מצינו ששומרת יבם שנחמה נשרפת (ובפרט שלא היו שם עדים וכ"ג דיינים). אמנם היו מרבוחינו שצינו שאביה של חמר נחשב כהן לאל עליון ולכן נשרפה אך לפ"ז אין קושיא שכן ראינו שבת כהן חוזרת לבית אביה לאחר נשואיה (לעיל הערה 40). 52. מכלל זה יש חריגה אחת - מעשה ידי נערה לאביה אע"פ שמבחינה ממונית היא כבר רשות עצמאית ויש לה יד ולענייני ממון היא כבר אשה. זהו דין מיוחד שהתורה קבעה, שמכיון שהבת עדין שייכת לאביה מבחינה אישוחית - תהיה לפניו כאמה. לבעל לא הקנתה התורה את הזכות הזאת. (אולי אפשר לומר שהשלב הראשון של היציאה, דהיינו הנערות או הארוסין, הם מבחינת הבת. ואילו השלב השני הוא מבחינת הרשות. נערה היא עדין ברשות אביה אך

אך נתן למצוא בפרשיה רמז לכך ש"נערות" ו"בית אב" אינם מושגים חופפים ע"פ ההגדרות שהתורה משתמשת בהן, שם נאמר "בבית אביה בנעריה" ומכך שהיה צורך לכתוב את שני הדברים משמע שהם דברים שונים.

וכך יש ללמוד גם מפרשת נערה המאורסה - מכך שהתורה הצריכה גם נערות וגם ארוסין, משמע שהם דברים שונים⁵³ (אם כי המונח "נערה" בודאי כולל גם דברים נוספים שלא בתחום האישותי, כאמור לעיל).

מקור נוסף⁵⁴ לכך שהמושג נערה לא כולל בוגרת הוא מעקר הלמוד על זכויותיו של האב בבתו. המקור לכך הוא הפסוק: "וכי ימכר איש את בתו לאמה". גם למלה "בת" (כמו למלה "אשה") יש בעברית שתי משמעויות. אחת מהן היא אכן קרבה משפחתית, אך השניה היא אשה שלא התבגרה⁵⁵, התורה זכתה לאב את הבת, היא לא זכתה לו אשה. (וכה"ג ראינו בכסו"מ⁵⁶). לאור זה תובן היטב פרשית אמה העבריה. פרשית אמה העבריה היא פרשית זכויות האב בבתו. בסיומה, משפוקעות הזכויות, - "ויצאה חנם אין כסף". יש לאב זכויות רק בבת ולא באשה⁵⁷. לפ"ז ברור למה כח האדון נובע מכח האב.

יש לה יד ולכן זכותו של אביה בה אינה ישירה, ולכן היא לפניו נאמה). 53. לפי ר"מ אין מכאן הוכחה שהרי היה צורך לכתוב את שניהם כדי שלא יחייב בקטנה המאורסה (ועיין לעיל הערה 38). 54. למוד דומה לזה מובא במדה"ג על הפסוק הזה. יש הבדל בין הצורה שבה מופיע הלמוד במדה"ג לבין הצורה שבה מופיע כאן. מדה"ג מפקיע גם את הנערה מכלל בת. (וכך הוא לא מועיל לעניננו והוא קשה על דברינו) אך נראה שיש ללמוד שקטנה ונערה, הן בכלל בת ובוגרת לא, כמו שמצאנו בבן סורר ומורה שגם בנערותו הוא נחשב בן ודינו סקילה. 55. כמו שמצאנו בשמות כ"א ל"א "או בן יגח או בח יגח" ובעוד מקומות. (ואף חכמינו הבינו כך את המילה "בת", ועיין ב"ב קכ. למעלה) 56. המשנה בסנהדרין פ"ח מ"א דורשת: "בן - ולא איש". 57. הסתכלות זו מאפשרת לענות על מספר שאלות העולות בראשונים על הסוגיא בכתובות מו: ובקדושין ג: . מנקודת מבט חיצונית נראה שהלומדים שלומדת שם הגמ' מהפסוקים אינם הגיוניים, אך לאור הסתכלות מעמיקה זו ההגיון שמאחוריהם ברור.

הגמ' לומדת שבת נקנית מידי אביה בכסף לצורך אישות. והמקור: "ויצאה חנם אין כסף" אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר. כלומר: הגמ' משהו יציאת בת ע"י קדושין ליציאת אמה ע"י נערות, ולכאורה ההשוואה לא ברורה, שכן הן באמה והן בבח מצאנו יציאה באופן טבעי ע"י גיל ויציאה באופן מלאכותי ע"י כסף. ולכאורה היה הגיוני להשוות יציאה ע"י גיל ליציאה ע"י גיל ויציאה ע"י כסף ליציאה ע"י כסף.

ועוד קשה לכאורה - הגמ' דורשת ויצאה חנם אלו ימי בגרות, אין כסף אלו ימי נערות, לכאורה ההגיון אומר לדרוש הפוך, שהרי הנערות באה לפני הבגרות.

חוס' מנסה לחרץ את הקושיא הזאת ולומר שלומדים דוקא כך כי רוצים לדרוש מהמלים "אין כסף" את הדרשה: אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר. והדרשה הזאת נדרשת לימי הנערות. אך זהו תרוץ מאד קשה - וכי איזה מין נמוק הוא זה? האם מטרתנו ללמוד מהתורה את אשר היא באה ללמד או את אשר אנו רוצים ללמוד ממנה? אם ההגיון אומר ללמוד ש"אין כסף" אלו ימי בגרות - אין אנו יכולים להחליט ללמוד שאלו ימי נערות כדי לקבל את המסקנה הרצויה לנו. לכאורה זה משפט מבוים.

זכויותיו של האדון יכולות לפקוע בשתי דרכים: אם יקבל עבורה כסף ⁵⁸ (עבור הזכויות הכספיות שיש לו בה), או אם תגדל. בשני המקרים האלה היא שבה לרשות האב, ומכאן שגם האב זכאי בה בכסף, וכדי להוציא אותה מרשותו יש לשלם לו כסף. ומכאן שאפילו אחרי גדילתה המוציאה מרשותו משלם לו כסף, אף אדון כבר לא יכול לקנותה⁵⁹, אבל בעל יכול לקנותה והוא משלם כסף, מפני שהיא עדיין שייכת לבית אביה מבחינה אישיתית. תקפה של זכות זו של האב היא רק בנערות. כשנשתנה הגוף - אין זה הגוף שבו נתנה לו התורה זכויות, וכן ראינו שבכל מקום שבו דברה התורה על זכויות האב בכתו דובר בנערה⁶⁰.

והעולה מכל הנ"ל הוא שבת תצטרך לשלם כסף לאביה כדי לצאת, שהרי גם בבגרות יש כסף לאדון אחר. דומיא דיציאה מאדון. לפ"ו בוגרת לא תצא אוטומטית מרשות אביה אלא כל הרוצה להוציאה משם (כולל היא עצמה) יצטרך לשלם כסף לאביה (וכה"ג אמרנו בתחילת המאמר לגבי החלוק השני בין בוגרת לבין אלמנה וגרושה).

אפשר היה לתרץ את הקושיא הראשונה אם הינו מסבירים שכוונת הדרשה "אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר" היא שאין כסף ביציאה ע"י גיל אבל יש כסף ביציאה מלאכותית, (בהתאם להבנתו הקודמת - שאם התורה צריכה להשמיענו שאינה משלמת לאדון משמע שהיא שוה כסף. כך נסביר שאם התורה צריכה להשמיענו שהיציאה הזאת באין כסף, מכלל שיציאה רגילה מרשות היא בכסף) אך הראשונים לא הבינו כך. יש שני פרושים לדרשה הזאת (עיי' תוד"ה יציאה זכוותה כתובות מו: וקדושין ד. ל) לפי אחד מהם משוים נערה היוצאת מאדוניה ללא כסף לנערה שמתקדשת ויוצאת בכך מיד אביה (הפרוש הזה נדחה), לפי הפרוש השני משוים בין יציאה ליציאה לגבי התשלום שמקבל בעל הרשות שהיא יוצאת ממנה. אף אחד לא מפרש כדאמרן (וברדאי לא חוס' שהקושות שהקשינו קשות בעקר עלי').

לפי דברינו הגיוני יותר ללמוד דוקא "ויצאה חנס" אלו ימי בגרות, "אין כסף" אלו ימי נערות. אם הנושא של כל הפרשה הוא זכויות האב בבתו, ובתורה נזכר גם ענין מכירה לאמה, הגיוני ש"ויצאה חנס" מדבר על סיום התקופה המדוברת שבה היא בת, דהיינו בבגרותה. וחדוש התורה "אין כסף" הוא שאפי' בנערות כשהיא עדין בת, תקופת המכירה תמה והאמה יוצאת בלא כסף. וכך משמע בריטב"א שאמר שנקט דוקא בסדר הזה כי הפשוט יותר נקט תחלה (ונראה שכן למדה גם המכילתא "ויצאה חנס אין כסף"). לפ"ו ברור גם למה אין להשוות בין יציאת אמה ע"י גיל לבין יציאת בת ע"י גיל. יציאת אמה אינה אלא סיום מכירתה, זוהי חזרה לרשות אביה שמתחלת הפרשה. יציאת בת ע"י גיל זוהי מהות חדשה - בת העומדת ברשות עצמה.

אך גם ללא הנמוק הזה ברור שיש לחלק בין יציאת בת בכסף, שהיא תמיד בפרוטה, לבין יציאת אמה בכסף, שהיא ע"פ השנים הנותרות. כלומר: אין משלמים את ערך האמה אלא את ערך השנים הנותרות. האמה עצמה לא נמכרה, רק שנותרה נמכרו, הכסף שהחורה באה לשלול את ההו"א שישולם לאדון הוא כנגד גופה. בנערותה יש כסף עבור גופה (בקדושה) אך לאביה בלבד.

וואח סבה נוספת שבגללה קשה להשוות בין יציאת אמה בכסף לבין יציאת בת בכסף. אמה משלמת את השנים הנותרות, ע"פ מה ניתן להעריך את הסכום שיש לשלם עבור בת? הבת לא נמכרה לאב לחקופה קצובה.

הבנה חדשה זאח, משתלבת היטב עם יתר הדינים הנלמדים מהפרשה. ע"פ זה קל להבין את הקשר בין אמה בבית אדוניה לבין נערה בבית אביה.

58. שנא' "והפדה". 59. מק"ו - ומה מכורה כבר יוצאת, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:). 60. יש לציין שבלשון הכתוב נערות אינה דוקא עד גיל הגדלות. מצאנו גם פסוקים שבהם בני גילאים גבוהים עדין נקראים נערים. כגון "ושם אתנו נער עברי" והוא היה בן עשרים ושמונה, או "ומשרתו יהושע בן נון נער" ועוד. ואפי' בפסוק שבו הנעורים באים לבטא צעירות ("כחצים ביד גבור כן בני הנעורים") מדובר בגיל של הולדה. אעפ"כ אין כאן קושיא על

(ואם אנו אומרים שההבדל בין הרשויות השונות נובע משנוי הסטטוס של הבת - קל יותר להסביר למה בוגרת יוצאת מרשות אביה. זוהי אשה ובה אין זכויות לאב) ⁶¹.

גבולות הרשויות השונות

ראינו שהאב זכאי בבתו הקטנה במכירתה לאמה, אך הוא רשאי לפדותה מיד האדון. האדון זוכה בה בפירות בלבד, דהיינו קדושה לעצמו או לבנו, ומעשה ידיה.

האב זכאי במעשה ידי בתו גם בנערותה, וכמו כן הוא זכאי בקדושה ובהפרת נדריה.

עד כמה רחבה זכות זו? בפשטות כל מע"י שהאדון זכאי בהם - גם האב זכאי בהם. יש שרצו ללמוד מכאן גדר רחב יותר ולומר שהאב זכאי גם בממון שמשתלם לה עקב חבלות שונות כיון שהוא זכאי בגופה ⁶², אך לכו"ע ברור שהוא זכאי בכל חבלה שמפריעה את מעשה ידיה כי מעשה ידיה שלו. כמו כן, הוא זכאי בכל חבלה הקשורה באישותה, דהיינו בשת ופגם, מכיון שקדושה בידו ובידו לבישה ולפגמה ⁶³. (ומכאן שהם שלו, דאל"ה איך יוכל לבישה). נמוק נוסף - הבשת היא שלו כי גם הוא מתביש.

אם הבת התבגרה או נשאה - אין לאב שום רשות בה אפילו אם היא התגרשה או התאלמנה. השאלה היא עד היכן מעמדו בזמן נערותה או ארוסה.

מכך שקדושה בידי האב אנו למדים שזכויות האישות שלה בידי האב, ולכן מסתבר שגם גרושה יהיו בידי האב. השאלה הנשאלת היא, האם רק בידי האב, או שגם בנערה, כיון שיש לה יד (כי לענינים ממוניים ⁶⁴ היא נחשבת גדולה), ומכיון שיצאה במקצת לרשות בעלה, תוכל

דברינו כי במקרים שלפנינו מופיעה המלה "בח" וע"פ האמור כאן הכח בבת אינו אלא עד הבגרות. ⁶¹ עדין יש לשאול למה לא התיחסה התורה בפירוש לבת שהתבגרה בבית אביה, אך כמו כן יש לשאול למה לא כתבה התורה בפרוש שהאב רשאי לקדש את בתו ועלינו ללמוד זאת בעקיפין מהמזים. יחנן שהתורה התיחסה לעובדה שהאב מקדש את בתו לבעל כעובדה מובנת מאליה, כדי להעביר בכך מטר על מהותה של הבת כפי שהיא נתפסת בעיני התורה. המצב הנכון הוא שהבת תצא מבית אביה רק לבית בעלה שיהיה המשך של בית אביה. שכן שיכותה לבית אביה הוא דבר מובן מאליה. וכך יש לראות גם את שיכותה לבית בעלה. ⁶² עיי' ב"ק פז ⁶³. כתובות לט: דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין. ⁶⁴ ולא דוקא ממוניים. היא נחשבת גדולה גם לענין עונשים ורק מבחינה אישוחית היא עדין בבית אביה. ואמנם כאן אנו מדברים על ענינים אישוחיים, אך פשיטא שידה היא יד לכל דבר. ונראה שאף ר' יהודה יודה ביחומה שהיא מקבלת את גטה (הסברא שלו "במקום אביה יד דילה לאו כלום היא") מכיון שהיא גדולה. וא"כ יש לידה כח גם לענין גט (וכן משמע ברש"י בגטין סז: במשנה).

אף היא לקבל את גטה⁶⁵. אפשר לקבל את הסברה הזאת, אך אפשר גם לדחותה ולומר, שבענינים אישתיים היא עדין בידי אביה, ולכן אינה מקבלת את גטה⁶⁶.

אם תימצי לומר שאנו מקבלים את הסברה שנערה המאורסה יכולה לקבל את גטה מיד בעלה (וכך אכן פוסק השו"ע⁶⁷) תשאל השאלה האם ה"ה לקטנה. מכיון שהסברנו את דין רשות נערה לקבל את גטה בכך שיש לה יד - נשאלת השאלה באיזו מדה יש לקטנה יד לענין זה.

את השאלה הזאת נוכל לבחון לפי דין קטנה שיצאה מרשות אביה דהיינו שנשאת או התימתה⁶⁸. מכיון שגט אינו צריך דעת המקבל מסתבר שבת שנשאת תוכל לקבל את גטה וכך אכן נפסק⁶⁹. (מכיון שבת שנשאת אינה עוד ברשות אביה והרי היא אשה - היא יכולה להתגרש בכחות עצמה ואין אביה יכול לקבל עבורה גט⁷⁰) ולפ"ז נראה שאין לחלק בין קטנה לנערה.

עדין ניתן לדחות את זה ולומר דשאני יד דקטנה מיד דנערה, נערה היא גדולה לכל דבר ולכן ידה תקפה טפיל. אך נגד הסברה הזאת אפשר לומר שהגורם המגביל במקרה דנן הוא האב. ולא חוסר כושרה של הבת, רשות האב לענין אישות זהה בקטנה ובנערה.

רש"י בגטין⁷¹ אומר שקטנה לא יכולה לקבל את גטה. אך בקדושין⁷² חזר בו וכתב שיכולה. גם תוס'⁷³ הסכימו לכך.

הרי"ף חלק בין יתומה לבין בת שיש לה אב. וההגיון שמאחורי דעתו ברור מאד: הגורם המגביל את קבלת הגט הוא רשותו של האב. אם האב מת - אין שום סבה שהבת לא תקבל את גטה. אך לפי דברינו לעיל זה לא הכרחי שהרי היא ארוסה בלבד ומבחינה אישית היא עדין לא אשה ולכן אינה עומדת ברשות עצמה.

נראה שההבדל בין הרי"ף לבין הראשונים האחרים תלוי בשאלה שהעלתה

65. גטין סד: "ידא יתרא זכי לה רחמנא". 66. גטין סד: "במקום אביה יד דילה לאו נלוס היא". 67. אה"ע קמ"א ב'. וכן פסק הרמב"ם (גרושין פ"ב הי"ח) והטור (אה"ע קמ"א). 68. על פי דברינו לעיל יש לחלק בין נשאת להתימתה, שזאת אשה וזאת אינה אשה. 69. גטין סד: ואמנם יש לחלק בין כמה סוגי קטנות. הקטנה שאינה יכולה לשמור את גטה הרי היא כשוטה ואינה יכולה להתגרש. אך מכיון שזאת מניעה טכנית בלבד אין היא מענינו של מאמר זה. כאן התייחסתי לקטנה שיכולה לשמור את גטה. 70. יש מקומות ברש"י שמשמע מהם שאביה כן מקבל עבורה גט. ונראה שרש"י עצמו חזר בו שכן יש מקומות ברש"י שמשמע מהם שאין אביה מקבל עבורה גט. ועיין ערו"ל"נ וגליון הש"ס ימות קט. ומ"מ לפי דברינו ברור שאין אביה יכול לקבל עבורה את גטה, שהרי "כיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה". ומ"ד שיכול לקבל את גטה - נראה שטבר שאין ללמוד מהפרת נדרים דין אלמנה וגרשה לענין זה. 71. זה משמע ברש"י בגטין סד: אך לא נאמר שם בפירוש. תוס' (שם ד"ה נערה) הבינו אותו כן. 72. מג"ד"ה נערה המאורסה. 73. גטין סד: ד"ה נערה המאורסה.

לעיל האם מעמד הבת תלוי ברשות או שהרשות תלויה במעמד הבת. מכיון שלפי הראשונים האחרים הרשות תלויה במעמד הבת - ברור למה פסקו תוס', וכן רש"י בקדושין, שבת קטנה מקבלת גטה בעצמה. מכיון שלבת בגיל כזה יש כח לקבל גט. אפשר להבין גם את רש"י בגטין. גם לפי הסברא הזאת - כבר ראינו לעיל שגם לבית האב יש השפעה גדולה על מעמד הבת - קטנה עדין תלויה באביה במהותה.

יתכן שביסוד הענין עומדת שאלה נוספת - האם יש הקבלה בין קטנה ארוסה לבין נערה. אם יש הקבלה - יש לקטנה כל הזכויות של נערה. אם אין הקבלה - קטנה אינה בעלת יד ולכן דברינו לעיל לא מחייבים לגביה.

מהרמב"ם⁷⁴ משמע שהוא פוסק שהקטנה לא מקבלת את גטה. הטור⁷⁵ כותב שמכיון שיש מחלוקת ראוי להחמיר והשו"ע⁷⁶ כתב לאסור אך הוסיף שי"א שיותר.

מכיון שהתורה השתהה נשואין לגרושין⁷⁷ בכ"מ יתכן שגם לגבי נשואין⁷⁸ נוכל לטעון את אותן טענות⁷⁹. ואכן בשום מקום בתורה לא נאמר שנערה אינה יכולה לקדש את עצמה. אלא שאפי' אם תמצו לומר שהיא יכולה לקדש את עצמה, כסף קדושה בודאי לאביה שכן ראינו שהתורה זכתה לו את כסף קדושה והוא ממונו. אך נתן לדחות ראייה זו ולומר שבקדושין יכול האב לומר שהתורה זכתה לו את זכות קדושה כל עוד היא בביתו ולא כל כמינה שתפקיע ממנו את זכותו מכאן ולהבא⁸⁰. ובגרושין אין לומר כן שהרי ע"י הגט מתרבות זכויותיו ולא מתמעטות. ומלבד זאת - אפשר לגרש את האשה שלא מדעתה, שהרי המתחייב הוא בעלה⁸¹. אך בקדושין המתחייב הוא אביה ואין לקדשה אלא מדעתו⁸². חכמינו בימי קדם פסקו שנערה אינה מקדשת את עצמה ורמז לכך נתן למצוא במשנה⁸³.

האב זכאי בכתו בהפרת נדריה ואם התארסה - בשתוף עם בעלה⁸⁴. גם אם האב מכר את בתו - לא מכר אלא פירות. גופה נשאר בידו. אלא

74. גרושין פ"ב הי"ח. 75. אה"ע קמ"א. 76. אה"ע קמ"א ד'. 77. שנא' "ויצאה והיחה". ועיין קדושין מד. 78. עדין יש להקשות למה לא נלמד הפוך, כלומר: מכאן נלמד שגם את גטה אין היא מקבלת. לצורך כך יש לברר את ענין ידה של הנערה ועד כמה היא חקפה לענין גט. מ"מ כן נלמדו רבותינו. 79. מחלוקת ר' יוחנן ור"ל בקדושין מג.: 80. טעמיה דר' יוחנן, קדושין מג.: 81. קדושין מד. דברי ר' יוסי בר' חנינא. 82. גם בקדושין אם יתן את רשותו תוכל להתקדש בעצמה, וכך נפסק (קדושין יט). עניני רשות בבית, הם, בחלקם הגדול, זכויות בעל הרשות בבית, ולכן לענין קבלת גט יש להתייחס בעקר לבת עצמה, כאמור לעיל, כי שם לא מדובר בזכות אלא ביד לענין קבלת גט. 83. קדושין פ"ב מ"א, "האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוהו" בשלוהו אין, בשלוהו לא (ע"פ קדושין מד). 84. כפי שאמרנו לעיל.

שהאדון יכול לשלול אותו מהאב ע"י יעוד. ונשאלת השאלה האם יוכל האב לקדש את בתו לאחר בזמן שהיא מכורה.

אם האב ישיא את בתו - היא תהפוך לאשה ותצא מיד אדוניה. גם אם רק יקדש אותה היא תהיה במעמד מקביל לנערה ותצא. ולא מסתבר שתהיה לאב זכות להפקיע מהאדון את זכויותיו שקנה. אך מאידך - הזכות הממונית לקדש את הבת לא הופקעה מהאב.

אחד המדדים לשאלה הזאת הוא השאלה מה מעמד גוף האמה בזמן האמהות. למעשה היא מקודשת על תנאי⁸⁵ שהרי בידי אדוניה להפכה למקודשת. מאידך - היא עדין לא מקודשת. אם יתממשו הקדושין - האם זמן הקדושין הוא בשעת המכירה או בשעת היעוד? ואם בשעת היעוד - במה היא מתקדשת?

הגמרא⁸⁶ דנה בשאלה הזאת והציגה שתי אפשרויות: או שהקדושין הם ע"י כסף מכירתה (ואז היא מקודשת משעת המכירה) או שהקדושין הם תמורת הזמן שעוד נשאר לה לעבוד (ואז הם רק מזמן היעוד).

לפי האפשרות הראשונה הקדושין הם על תנאי מרגע המכירה ולכן לא יוכל מאב לקדש את בתו לאחר. לפי האפשרות השניה - יוכל מאב לקדשה לאחר שהרי הגוף עוד בידיו כמו שאמרנו. לפי האפשרות הראשונה אם האדון לא יעד, (ולפי האפשרות השניה אפי' אם יעד) - מסתבר שלא יחולו הקדושין עד שתצא מרשותו שהרי לא יתכן שיוכל האב להפקיע מהאדון את זכויותיו שקנה בכסף מלא, וכך פסק הרמב"ם⁸⁷.

סכום:

ראינו שהתורה התייחסה לכת מצד סבתה ומצד תכליתה. כשהכת עוד קטנה היא ביד אביה והוא זכאי בגופה מפני שהוא סבת קיומה ואין לה שום קיום אלא מכחו. אעפ"כ כשהיא גדלה אין התורה מתייחסת אליה כאל בת, היא השתנתה ומעטה היא אשה ולא בת. היא אינה עוד בבית אביה, היא קשורה בבעלה ואע"פ שהיא באה מבית-אב אחר היא מתאחדת עם בעלה כעצם מעצמיו ובשר מבשרו משום שזוהי תכליתה. אך אעפ"כ אין הרשות באשה כרשות בבת. היא פחות חזקה.

85. אמנם המכודשב"י ("אשר לא יעדה") והגמ' (קדושין י"ט.) למדו שהיעוד תלוי בדעתה, אך בפשוט יש לו כבר זכויות על אישותה. 86. קדושין י"ט: 87. הל' עבדים פ"ד הט"ו.